

Henryk Popiołek

Absolutorium jako forma odpowiedzialności organizacyjnej w spółdzielniach

Palestra 18/7(199), 45-51

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- 2) okres posiadania łącznie z posiadaniem spadkodawcy wynosi co najmniej lat 5, a w wypadku złej wiary — lat 10,
- 3) spadkodawca władał nieruchomością jako posiadacz samoistny,
- 4) w chwili wejścia ustawy w życie pozostali spadkobiercy nie są posiadaczami nieruchomości rolnej, która wchodzi do spadku.

Gdyby spadkodawca przed dniem 4.XI.1971 r. posiadał nieruchomość przez okres potrzebny do nabycia własności, to w jego miejsce weszliby z mocy prawa spadkowego wszyscy spadkobiercy uprawnieni do dziedziczenia gospodarstwa rolnego i wówczas akt uwłaszczenia powinien opiewać na małżonka spadkodawcy i na pozostałych spadkobierców jako współwłaścicieli nieruchomości rolnej.

HENRYK POPIOŁEK

Absolutorium jako forma odpowiedzialności organizacyjnej w spółdzielniach

Problematyka absolutorium nie była poruszana w szerszy sposób w naszej literaturze prawniczej. Czyni to dopiero niniejszy artykuł, który przedstawia sposób dochodzenia w drodze sądowej oświadczenia o udzieleniu tego absolutorium na podstawie przepisów art. 23 i 24 k.c. o ochronie dóbr osobistych przy zastosowaniu art. 189 k.p.c. o ustaleniu stosunku prawnego lub prawa oraz wskazuje, opierając się na licznych źródłach, skuteczność i zakres absolutorium tudzież uprawnienia kompetencyjne przy jego udzieleniu. Problematykę tę poruszył już autor w swojej dysertacji doktorskiej pt. „Stanowisko prawne członków rady i zarządu spółdzielni — Problematyka ich odpowiedzialności”, Warszawa 1970 r.

1. ISTOTA ODPOWIEDZIALNOŚCI ORGANIZACYJNEJ

W spółdzielniach, które działają na zasadach dobrowolności, decydujące znaczenie ma odpowiedzialność organizacyjna, wyrażająca się w uregulowaniu odpowiedzialności poszczególnych organów samorządu. Zarząd odpowiada za swoją działalność przed radą (komisją rewizyjną) i walnym zgromadzeniem, rada natomiast odpowiada przed walnym zgromadzeniem. Gwarantuje to prowadzenie przedsiębiorstwa zgłdnie z potrzebami zrzeszonych członków.

W spółdzielniach wystarczają w zasadzie rygory wewnątrzorganizacyjne (wykluczenie ze wspólnoty członkowskiej, odwołanie członka zarządu

czy rady), a więc bez potrzeby stosowania sądowych sankcji karnych; jeśli tylko nie występuje w działaniu odpowiedzialnych osób zły zamiar lub niedbalstwo kolidujące z prawem karnym.

Z istoty statutu spółdzielni, jako zawierającego cechy umowne, wynika, że członkowie spółdzielni mogą zrzec się w tym zakresie roszczeń spółdzielni w formie skwitowania (absolutorium) jako jednostronnego oświadczenia woli. Podlega ono ocenie w ramach właściwych przepisów ustawy¹ i kodeksu cywilnego, dotyczących czynności prawnych (art. 56—88 k.c.). Zrzeczenie to nie może jednak naruszać ustalonych zasad gospodarki finansowej spółdzielni (art. 58 § 2 ustawy). Dlatego absolutorium nie może zatwierdzać niedozwolonej czynności, gdyż wtedy ważność uchwały zatwierdzającej działalność zarządu, sprzeczną ze statutem, wymagałaby formy przepisanej dla zmiany statutu, a przy naruszeniu ustawowych przepisów o charakterze *iuris cogentis* — przekraczałoby to kompetencje walnego zgromadzenia.

Instytucję udzielania absolutorium przewidywał art. 43 ustawy o spółdzielniach z 1920 r. w sposób wyraźny. Nowa ustawa nie reguluje *expressis verbis* tej kwestii. Jednakże treść przepisu art. 34 § 3 ustawy, w myśl którego walne zgromadzenie podejmuje uchwały co do wniosków rady, zarządu lub członków w sprawach dotyczących sprawozdania rady i zatwierdzania sprawozdań rocznych, daje podstawę do statutowego jej uregulowania². Za taką wykładnią przemawia również treść art. 49 § 2 ustawy, który stanowi, że „członkowie zarządu i rady nie mogą brać udziału w głosowaniu w sprawach wyłącznie ich dotyczących”. Będzie to dotyczyło w głównej mierze uchwał w kwestii absolutorium.

W orzecznictwie i doktrynie panuje zgodny pogląd, że zatwierdzenie sprawozdań rocznych i bilansu nie jest równoznaczne z udzieleniem radzie i zarządowi absolutorium, chociaż to ostatnie łączy się *de facto* z zatwierdzeniem bilansu. Oświadczenie o udzieleniu absolutorium wyływa więc z istoty funkcji rady i zarządu jako organów spółdzielni³ i oznacza domniemanie faktyczne prawidłowości ich funkcjonowania, nie naruszającego ich ustawowych i umownych obowiązków oraz zgodnego zarazem z interesem ogółu członków (art. 231 k.p.c.). W doktrynie przeważa trafny pogląd, że absolutorium jest również formą skwitowania, a także zrzeczenia się w stosunku do członków tych organów regresowego roszczenia o odszkodowanie, wynikłego z odpowiedzialności za działalność tych organów w okresie sprawozdawczym⁴.

¹ Ustawa o spółdzielniach i ich związkach z dnia 17 lutego 1961 r. (Dz. U. Nr 12, poz. 61), nazywana dalej w skrócie „ustawą”.

² Statuty wszystkich spółdzielni regulują tę kwestię w sposób wyraźny.

³ L. Parisius i H. Rueger: *Das Reichsgesetz betreffend die eingetragenen Wirtschaftsgenossenschaften*, Berlin 1938, s. 135 oraz cyt. orz. RGZ 44, 69, 49, 146, „*Gemeinnuetziges Wohnungswesen*” 9/61, s. 329.

⁴ R. Bierzanek: *Prawo spółdzielcze w zarysie*, Warszawa 1968, s. 228; T. Dziurzyński, Z. Fenichel i H. Honzatkó: *Kodeks handlowy — Komentarz*, Warszawa 1935 (na s. 477 autorzy ci twierdzą, że „udzielenie przez spółkę władzom spółki pokwitowania jest zrzeczeniem się roszczeń o odszkodowanie”); M. Allerhand: *Kodeks handlowy — Komentarz*, Lwów 1935, (na s. 467 autor ten stwierdza, że „można się powołać na uchwałę spółników udzielającą pokwitowania albo na zrzeczenie roszczenia o odszkodowanie, jeżeli z powództwem występuje spółka”); SN w orzeczeniu w sprawie III 1 R 2360/32 (ZO 1/33/63) stwierdził, że zwolnienie członków spółdzielni od zobowiązań „należy do zwykłego zakresu działania walnego zgromadzenia” (jest to pewna analogia); H. Wolfer:

2. ZATWIERDZENIE BILANSU A ABSOLUTORIUM

Absolutorium dotyczy tylko faktów znanych walnemu zgromadzeniu. Znajomość ich przez radę, przez poszczególnych członków spółdzielni lub przez osoby trzecie jest bez znaczenia, decyduje bowiem zapoznanie się z nimi przez walne zgromadzenie. Absolutorium pozbawione jest znaczenia prawnego, gdy wyjdą na jaw okoliczności nowe lub gdy przedstawione okażą się nieprawdziwe, niezgodne z przepisami prawa lub ze statutem⁵.

Zatwierdzenie bilansu przy jednoczesnej odmowie udzielenia zarządowi i radzie absolutorium powoduje zachowanie przez spółdzielnię jej roszczeń regresowych do członków tych organów oraz niemożność powołania się przez nich na uchwałę o skwitowaniu w razie wytoczenia powództwa przeciwko nim przez spółdzielnię⁶.

W doktrynie wyrażany jest pogląd, że zwolnienie członków zarządu i rady od odpowiedzialności może nastąpić *per facta concludentia* w okolicznościach omawiania odpowiedzialności „na zgromadzeniu” i traktowania jej łącznie z zatwierdzeniem bilansu⁷. Można mówić o istnieniu domniemania udzielenia absolutorium, jeżeli było ono objęte porządkiem obrad, a sprawozdanie zarządu oraz bilans i rachunek zysków i strat zostały

Rechtliche Grundlage der Genossenschaftsverwaltung w „Schweiz. Konsum-Verein” z 1949 r. stwierdza na s. 589, że udzielenie absolutorium oznacza zrzeczenie się przez spółdzielnię ewentualnych jej roszczeń wobec członków zarządu, wynikłych z ich odpowiedzialności za działalność w ubiegłym określonym czasie; Parisius—Crueger: op. cit., piszą na s. 134, że w absolutorium członków zarządu i rady tkwi zrzeczenie się przez spółdzielnię jej roszczeń do nich, i to także w toku późniejszej ewentualnej upadłości spółdzielni. Warunkiem jest tylko to, aby zrzeczenie się nie kolidowało z dobrymi obyczajami i nie zmierzało rozmyślnie do ujemnych dla spółdzielni skutków; H. Paulick: Das Recht der eingetragenen Genossenschaft, Karlsruhe 1956, twierdzi na s. 280, że absolutorium oznacza także zrzeczenie się przez walne zgromadzenie ewentualnych roszczeń mogących wyniknąć z kierowania działalnością spółdzielni; C. Methener: Aktionær, Aufsichtsrat und Vorstand und ihre Rechte und Pflichten bei Aktiengesellschaften, Leipzig 1925, pisze na s. 100, że absolutorium oznacza rezygnację z roszczenia regresowego.

⁵ T. Dziurzyński i inni: op. cit., s. 376 („pokwitowanie odnosi się tylko do tej działalności, która jest widoczna z przedłożonych zebraniu (...) aktów lub która przy należytych ich zbadaniu powinna być widoczna”); M. Allerhand: op. cit., s. 357 („pokwitowanie jest skuteczne o tyle, o ile opiera się na przedstawionych faktach i dokumentach, jest więc pozbawione doniosłości, gdy wyjdą na jaw okoliczności nowe lub przedstawione okażą się nieprawdziwymi”); S. Wróblewski: Ustawa o spółdzielniach, Kraków 1921, s. 70; R. Bierzanek: Zarys prawa spółdzielczego, Łódź 1948, s. 123 (według tego autora absolutorium uwalnia od odpowiedzialności tylko o tyle, o ile „z przedłożonego walnemu zgromadzeniu sprawozdania można było poznać winę członka zarządu lub rady”); H. Wolfer: op. cit., s. 589; Parisius—Crueger: op. cit., s. 135; S. K. Ryman: Cywilna odpowiedzialność zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, Kraków 1938, s. 35 i 49; K. Schmidt: Die Genossenschaft — Ihre Gesichte, ihr Wesen und Recht und ihre Entwicklung in Deutschland, Berlin 1949, s. 112; RGZ 12, 77, 13, 51, 18, 63. W polskim tradycyjnym ruchu spółdzielczym już sejmik związku spółek zarobkowych i gospodarczych, który się odbył w Chełmnie w 1885 r., przyjął zasadę, że „pokwitowanie udzielone na walnym zgromadzeniu zwalnia zarząd od odpowiedzialności, gdy sprawozdanie roczne, przez zarząd i radę zdane, przedstawia jasno rzeczywisty stan interesów (...) z wykazaniem wszystkich błędów, niedostatków lub strat” (S. Adamski: Zasady pracy spółkowej, Poznań 1918, s. 41).

⁶ S. Wróblewski: op. cit., s. 68 (podobnie opinia Rady Spółdzielczej L. 10628) oraz T. Dziurzyński i inni: op. cit., s. 375 („kwitowanie” nie jest identyczne z zatwierdzeniem bilansu i rachunku zysków i strat); H. Wolfer: op. cit., s. 589.

⁷ S. Wróblewski: op. cit., s. 74.

bez uwag zatwierdzone i nie było uchwały „o pociągnięciu jakiej bądź władzy do odpowiedzialności”⁸. Z drugiej strony akcentuje się niedopuszczalność udzielenia skwitowania, jeżeli sprawa ta nie jest objęta porządkiem obrad⁹. Stanowisko to jest m. zd. trafne, gdyż wymieniona niedopuszczalność wynika w sposób oczywisty z ustawy, która stwierdza w art. 37 § 2, że „uchwały zapadać mogą jedynie w sprawach objętych porządkiem obrad, podanym do wiadomości członków w terminach i w sposób określony w statucie”.

3. SKUTECZNOŚĆ ABSOLUTORIUM WOBEC SPÓŁDZIELNI

W polskiej współczesnej doktrynie reprezentowany jest pogląd, że członków zarządu nie zwalnia od odpowiedzialności udzielenie absolutorium przez walne zgromadzenie¹⁰. Takie postawienie kwestii udzielenia absolutorium stanowiłoby w istocie wyeliminowanie z ruchu spółdzielczego tej ze wszech miar pożytecznej i wypróbowanej w światowym ruchu spółdzielczym instytucji. Poglądu tego nie uzasadniają także orzeczenia SN. Jedno z nich stwierdza, iż udzielenie absolutorium nie zwalnia członków zarządu od odpowiedzialności „za działalność niezgodną ze statutem” (podkr. moje — H.P.), co jest oczywiste¹¹. Drugie orzeczenie SN dotyczy szkody ujawnionej już po udzieleniu absolutorium, a więc nie znanej przedtem członkom spółdzielni i nie objętej uchwałą o udzieleniu absolutorium.¹²

4. ZAKRES ABSOLUTORIUM I JEGO SKUTECZNOŚĆ WOBEC OSÓB TRZECICH

W doktrynie reprezentowany jest trafny pogląd, iż odmowa udzielenia absolutorium może nastąpić także wówczas, gdy nie istnieją roszczenia odszkodowawcze, jednakże zachowanie się zarządu lub rady, choć nie powoduje żadnej szkody, było wadliwe¹³. Nie jest dopuszczalne udzielenie absolutorium za późniejszą działalność organów spółdzielni; może ono dotyczyć tylko ich poprzedniej działalności¹⁴. Nie może ono naruszać praw osób trzecich (wierzycieli), którzy nie mają wpływu na podjęcie przez walne zgromadzenie uchwały o udzieleniu zarządowi i radzie absolutorium, nie może ona ich zatem wiązać, a ma skutek prawny tylko między uczestnikami.¹⁵

⁸ Por. Prawo o spółkach akcyjnych — Komentarz pod redakcją H. W. Kona, Warszawa 1933, s. 146; H. Paulick: op. cit., s. 280.

⁹ C. Methener: op. cit., s. 109.

¹⁰ M. Gersdorf i J. Ignatowicz: Ustawa o spółdzielniach i ich związkach — Komentarz, s. 166.

¹¹ ZO 9/36/507 w sprawie C II 2465/35.

¹² OSNCP w sprawie I PR 9/64 (cyt. w pracy M. Gersdorfa, J. Ignatowicza: op. cit., s. 166).

¹³ GnW 9/61, s. 329 (patrz: przypis 37). NJW z 1960 r., s. 604.

¹⁴ S. K. Rymar: op. cit., s. 51; Parisius—Crueger: op. cit., s. 134; RGZ w JW z 1905 r., s. 698.

¹⁵ A. Jackowski: O spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, Warszawa—Kraków 1911, s. 20; S. K. Rymar: op. cit., s. 67. J. Kaiser: Die zivilrechtliche Haftung

5. POWÓDZTWO O UDZIELENIE ABSOLUTORIUM

W orzecznictwie i doktrynie przyjęty jest pogląd, iż absolutorium można udzielić tylko niektórym członkom organu samorządowego, innym więc może ono nie być udzielone i z tego względu nie zostają oni zwolnieni od odpowiedzialności¹⁶. Odmowa udzielenia absolutorium w sposób dowolny stanowi naruszenie dóbr osobistych członka organu i może wywołać dotkliwe reperkusje w jego pozycji społecznej i zawodowej. Dlatego też orzecznictwo i doktryna przyjęły za dopuszczalne roszczenie o udzielenie skwitowania w drodze ustalenia, że nie istnieją roszczenia odszkodowawcze z tytułu prowadzenia spółdzielni albo z tytułu ich nadzoru lub kontroli¹⁷.

Roszczenie to powstaje w razie wyraźnej odmowy udzielenia absolutorium lub nieuzasadnionej zwłoki w jego udzieleniu.

Istotna jest kwestia podstawy prawnej i rodzaju powództwa o takie roszczenie. Wiąże się to bowiem z możliwością przekształcenia sprawy w proces odszkodowawczy przez spółdzielnię w drodze wytoczenia powództwa wzajemnego. Dalsza trudność może wynikać z treści wyroku uwzględniającego powództwo, który byłby nierealny, gdyby tylko zobowiązywał spółdzielnię do udzielenia skwitowania. Trudność tę można przezwyciężyć, traktując roszczenie o udzielenie absolutorium przede wszystkim jako pozew o ustalenie stosunku prawnego w trybie art. 189 k.p.c., jeśli powód udowodni, że ma w takim ustaleniu interes prawny. Wyrok uwzględniający takie powództwo zapadnie wówczas, gdy spółdzielnia nie udowodni ze swej strony istnienia roszczeń do powoda-członka rady lub zarządu z tytułu spowodowanych przez niego szkód w rozumieniu art. 51 ustawy. Jego interes prawny byłby uzasadniony w myśl art. 462 k.c. (art. 220 k.z.) prawem żądania od spółdzielni pokwitowania z dokonanych czynności w ramach funkcji członka tego organu. Ponadto interes taki uzasadniałby także zastosowanie przepisów art. 23 i 24 k.c., które przy bezpodstawnej odmowie udzielenia absolutorium zobowiązują osobę, która czyjeś dobro osobiste naruszyła, do dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, a w szczególności żeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie (art. 24 k.c.). Byłoby to drugie roszczenie pozwu. Absolutorium ma bowiem na celu —

des Vorstandes und Aufsichtsrates der Aktiengesellschaft und Genossenschaft, Muenchen 1897, s. 70; C. Methener: op. cit., s. 140. RGZ w JW z 1903 r., s. 391.

Zagadnienie skuteczności uchwały w tym zakresie należy rozważyć z punktu widzenia podstaw prawnych odpowiedzialności (w szczególności art. 51 ustawy), a ponadto wiąże się ono z kwestią uznania uchwały walnego zgromadzenia członków za czynność prawną (H. Popiołek: Z problematyki upadłości spółdzielni, Pal. nr 10 z 1963 r., s. 43).

¹⁶ H. Kon i inni: op. cit., s. 145; M. Allerhand: op. cit., s. 357; H. Wolfer: op. cit., s. 589; K. Schmidt: op. cit., s. 112; A. Kolb: Die rechtliche Stellung der Mitglieder der Verwaltung nach schweizerischen Aktienrecht, Andelfingen 1935, s. 70; Parisius—Crueger: op. cit., s. 135.

¹⁷ T. Dziurzyński i inni: op. cit., s. 376; H. Wolfer: op. cit., s. 589; C. Methener: op. cit., s. 110.

W kwestii dopuszczalności cywilnoprawnej ochrony dóbr osobistych SN wyraził pogląd, że może ona mieć miejsce tylko wówczas, „gdy naruszenie tych dóbr nastąpiło w wyniku bezprawnego działania osoby dopuszczającej się naruszenia”, tj. sprzecznego „z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego” (OSNCP 11/69/200, s. 60 i 63).

jak już o tym była wyżej mowa — również ochronę społeczną i zawodową pozycji członka rady i zarządu spółdzielni obok jego ochrony przed niepewnością w zakresie odpowiedzialności cywilnej¹⁸.

Podkreślić jednak należy, że absolutorium jest powszechnie traktowane w spółdzielniach jako uprzejmość. Jest to zjawisko szkodliwe dla prawidłowego rozwoju spółdzielni. Ważę absolutorium podkreśla m.in. przyjęcie w ruchu spółdzielczym zasady, że członek rady i zarządu nie może brać udziału w głosowaniu wniosku o udzielenie mu absolutorium (art. 49 § 2 ustawy). Nie ma natomiast przeszkody do tego, by brał on udział w głosowaniu dotyczącym udzielenia absolutorium innemu z członków tych organów¹⁹. Podkreślić również należy, że nie można podjąć uchwały o udzieleniu absolutorium w razie odroczenia zatwierdzenia bilansu i sprawozdania spółdzielni za dany okres.

6. KOMPETENCJE W ZAKRESIE UDZIELANIA ABSOLUTORIUM

Kompetencje w zakresie udzielania absolutorium należą wyłącznie do walnego zgromadzenia (art. 34 § 1 pkt 3), ale tylko w stosunku do aktualnych członków rady i zarządu. Członkom zarządu, którzy ustąpili przed zamknięciem rachunków (bilansem), udziela absolutorium nowy zarząd²⁰. Może on wymusić w drodze powództwa dopełnienie obowiązku do zdania spraw oraz do złożenia rachunków nowemu zarządowi²¹. W doktrynie przyjęty jest trafny pogląd, że członek rady, oddelegowany do czasowego pełnienia funkcji członka zarządu w miejsce zawieszzonego w czynnościach w trybie przewidzianym w art. 46 ustawy, może objąć z powrotem funkcje członka rady, ale dopiero po uzyskaniu na najbliższym walnym zgromadzeniu absolutorium²². To samo dotyczy byłych członków zarządu, co do których nie ma przeszkód w ich wyborze do rady, ale nie jest to dopuszczalne przed uzyskaniem skwitowania (absolutorium), tj. przed podjęciem uchwały przez walne zgromadzenie, aprobującej jego działalność jako członka zarządu i zwalniającej go od odpowiedzialności wobec spółdzielni, ponieważ mógłby on wywierać wpływ na uchwałę o ab-

18 H. Popiołek: Stanowisko prawne członków rady i zarządu spółdzielni — Problematyka ich odpowiedzialności, Warszawa 1970, s. 129 i 130. Kwestia ochrony dóbr osobistych członka spółdzielni, któremu walne zgromadzenie udzieliło ostrzeżenia na piśmie, była przedmiotem orzekania w SN, który zajął w tej sprawie stanowisko w wyroku z dnia 23 marca 1972 r. I CR 746/71 (OSNCP 4/73/56), że takie ostrzeżenie stanowi naruszenie prawa członka spółdzielni w rozumieniu art. 38 § 2 ustawy jako jego „dóbr osobistych, których ochronę normują przepisy art. 23 i 24 k.c.". Jest to pewna analogia.

19 T. Dziurzyński i inni: op. cit., s. 387 (w Komentarzu pisze się, że „zwolnienie jednego od odpowiedzialności nie mieści w sobie zwolnienia drugiego” — z wyjątkiem ich działania łącznego).

20 R. Bierzanek: op. cit., s. 228; S. Wróblewski: op. cit., s. 57, 68 i 84 (autor ten trafnie podnosi w tej kwestii, że statut może przewidzieć, iż nowy zarząd może udzielić bytemu członkowi zarządu absolutorium tylko za zgodą rady lub na podstawie uchwały walnego zgromadzenia).

21 S. Wróblewski: op. cit., s. 6, 8 i 94; R. Bierzanek: Zarządy (...), jw., s. 123.

22 W. Wygodziński: Genossenschaftswesen in Deutschland, Leipzig 1911, s. 74; Parisius—Crueger: op. cit., s. 115.

solutorium²³. Wniosek o udzielenie absolutorium zgłasza walnemu zgromadzeniu komisja rewizyjna, działająca z ramienia rady. Za wniosek taki rada bierze pełną odpowiedzialność.

Uchwała walnego zgromadzenia dotycząca absolutorium podlega skarżeniu w trybie przewidzianym w ustawie o spółdzielniach.

Z uwag dotyczących absolutorium wynika, że zwalnia ono od odpowiedzialności organizacyjnej, a w zasadzie — również od odpowiedzialności cywilnej na podstawie art. 51 ustawy. Nie zwalnia ono natomiast od materialnej odpowiedzialności pracowniczej, gdyż dotyczy tylko organów samorządu.

²³ Druk sejmowy nr 1154, s. 75; W. Wygodziński: op. cit., s. 74.

ANTONI SŁOMIŃSKI

Zmiany niektórych podstawowych zasad polskiego prawa wywłaszczeniowego w latach 1944—1974

Artykuł wykazuje zmiany w niektórych podstawowych zasadach polskiego prawa wywłaszczeniowego w latach 1944—1974, wskazuje motywy tych zmian oraz zwraca uwagę na potrzebę ewentualnych zmian w przyszłości.

W S T Ę P

Polska odrodzona w roku 1918 zastała porządek prawny, który przedstawiał mozaikę różnych systemów prawnych. Taki stan istniał również w zakresie prawa wywłaszczeniowego. W b. zaborze austriackim obowiązywała ustawa o wywłaszczeniu na cele kolejowe z 1878 r., która miała charakter ogólnej ustawy ekspriopriacyjnej, w b. zaborze pruskim podstawę prawną wywłaszczeń stanowiła ustawa z 1874 r., a na obszarze b. zaboru rosyjskiego i b. Królestwa Kongresowego stosowany był w tej dziedzinie dekret Naczelnika Państwa. Niezależnie od wymienionych wyżej zasadniczych aktów prawnych, na poszczególnych obszarach obowiązywało jeszcze kilkanaście ustaw, które normowały postępowanie w zakresie wywłaszczenia w konkretnie określonych celach.¹

¹ M. Zimmermann: Polskie prawo wywłaszczeniowe, s. 73.